

Володимир Бобиль, к.е.н., доцент кафедри «Облік, аудит та інтелектуальна власність» Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ КАПІТАЛУ

Вступ. Сучасна економіка - соціальна модель розвитку України потребує перетворення банківського сектору на ефективну систему акумулювання грошових ресурсів і подальше спрямування їх у найбільш перспективні сектори економіки.

Успішність виконання цього завдання залежить передусім від забезпеченості кожного банку зокрема та банківської системи взагалі власним капіталом, що є одним з найважливіших показників банківської діяльності, який, характеризує фінансову стійкість кредитної установи, здатність до подальшого її розвитку та толерантність до ризиків.

Проблема підвищення рівня капіталізації банків зумовлює об'єктивну необхідність дослідження сучасної вітчизняної практики формування власного капіталу банків, порядку оцінювання його величини та визначення рівня його адекватності потребам розвитку економіки країни, а також пошуку ефективних стратегічних напрямків управління банківськими ризиками за рахунок капіталу.

Дослідженню проблем формування та поповнення банківського капіталу присвячені праці багатьох провідних вітчизняних і зарубіжних економістів. У наукових колах України цю проблему досліджували такі вчені: М. Д. Алексеєнко, З. М. Васильченко, О. В. Васюренко, А. П. Вожжов, І. С. Гуцал, О. В. Дзюблюк, Ж. М. Довгань, В.В. Крилова, В.І. Міщенко, А. М. Мороз, О.Г. Приходько, М. І. Савлук, В.В. Салтинський, Р. І. Тиркало. Серед російських дослідників слід згадати праці В. І. Колесникова, А. М. Косого, Г.Г. Коробової, О. І. Лаврушина, А. Ю. Сімановського, В. М. Усоскіна, В. А. Царкова, Р.Х. Багдалова. Фундаментальними з цієї проблематики є дослідження західних науковців: Є. Брігхема, Ч. Вулфена, Р. Дорнбуш, Т. У. Коха, П. Роуза, Дж. Робінсон, Дж. Ф. Сінкі, П. Самуельсон, Д. Хайман, П. Хейне.

Постановка завдання. Переважна більшість праць вищезазначених вчених зорієнтована на дослідження економічної сутності банківського капіталу взагалі, особливостей його формування та управління. Водночас глибшого вивчення потребує проблема сутності й ролі власного капіталу у процесі управління фінансовими ризиками. Практично відсутні розробки щодо визначення стратегії управління власним капіталом, не повною мірою досліджені питання підвищення рівня капіталізації.

У статті ставляться такі завдання: дати економічне визначення категорії «капітал банку», розглянути стратегії управління капіталом в контексті системи ризик – менеджменту, а також визначити інструмент взаємозв'язку між доходами від банківських операцій, ризиками та капіталом.

Результати. За станом на 01.01.2010 р. власний капітал банків України склав 126,2 млрд. грн. або 14,2% пасивів банків (на 01.01.2009 р. - 12,8%

пасивів; на 01.01.2008 р – 11,6 %)¹. Структура власного капіталу банків за відповідними показниками розкрита в табл. № 1

Таблиця № 1

Структура власного капіталу банків України, %

Показники	01.01.2008 р.	01.01.2009 р.	01.01.2010 р (попередні підсумки)
Сплачений зареєстрований статутний капітал	61,6	69,1	94,5
Дивіденди, що спрямовані на збільшення статутного капіталу	0,4	0,4	0,3
Емісійні різниці	4,6	5,1	5,0
Загальні резерви та фонди банків	9,7	8,6	13,6
Результати минулих років	2,4	1,3	0,5
Результати поточного року	9,5	6,1	-22,2
Результат переоцінки основних засобів, нематеріальних активів, цінних паперів у портфелі банку на продаж та інвестицій в асоційовані компанії	11,8	9,4	8,3
Всього	100	100	

За 2008 р. обсяг іноземного капіталу в зареєстрованому статутному капіталі банків України збільшився у 2 рази і на 01.01.2009 р. становив 30,3 млрд. грн. (на 01.01.2008 р. – 15.1 млрд. грн.). Відповідно частка іноземного капіталу в зареєстрованому статутному капіталі банків України збільшилася до 36,7 % на 01.01.2009 р., або на 1,7 процентного пункту.

Регулятивний капітал банків збільшився за 2008 рік на 50,8 % до 123,1 млрд. грн. (11,3 млрд. євро), а рівень достатності капіталу банківського сектору – до 14,01 з 13,92 % на 01.01.2008 р.

Кількість банків, які мали регулятивний капітал понад 20 млн. євро, за 2008 рік збільшилася з 72 до 89 банків, а їх частка в загальній кількості діючих банків на 01.01.2009 р. зросла з 41,1 до 48,4 %.

Незважаючи на це, рівень капіталізації вітчизняних банків, особливо у порівнянні із закордонними кредитними установами, залишається ще досить низьким. Наприклад, власний капітал одного з найбільших банків Великобританії HSBC Bank становив у 2009 р. 246 млн. євро².

З метою підвищення власного рівня капіталізації банкам України необхідно:

- забезпечити пропорційне зростання власного капіталу та його складових обсягів активно – пасивних операцій;

¹: [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua)

² Annual Results of HSBC Banc (2009). – Режим доступа: <http://www.hsbc.com>

- розробити план заходів щодо підвищення рівня капіталізації, якщо значення нормативу адекватності регулятивного капіталу наближається до граничного значення;

- підвищити ефективність управління активами та пасивами з метою недопущення необґрунтованого збільшення відрахувань від регулятивного капіталу, зокрема тих, що пов'язані з нарахованими, але не сплаченими доходами;

- активніше застосовувати процедуру реорганізації банків шляхом приєднання або злиття, а також реструктуризації банків шляхом закриття (продажу) збиткових філій (безбалансових відділень).

Для підвищення ефективності застосування вищезазначених заходів необхідно також визначити економічну складову власного капіталу банку.

В економічній літературі, мабуть, немає терміна, настільки невизначеного як "капітал".

Наприклад, деякі економісти (Д. Хайман, П. Хейне, П. Самуельсон) визначають капітал як ресурс тривалого користування, що створюваний з метою виробництва більшої кількості товарів і послуг. При цьому фізично капітал трактується як машини, будинки й споруди, запаси й людський капітал. Інші дослідники (Дж. Робінсон, Р. Дорнбуш) трактують капітал як гроші, як універсальний товар ділового світу.

Зазначимо, що найбільш повну характеристику капіталу дає саме класична школа економічної теорії.

Один із представників цієї школи - К. Маркс - визначив капітал як вартість, що приносить додаткову вартість³. Якщо останню розглядати як прибуток, то це визначення цілком слушно, тому що ринкове виробництво взагалі й банківська діяльність зокрема без прибутку недоцільні.

У першу чергу предметом вивчення К. Маркса є промисловий, а не банківський капітал. Відомо, що промисловий капітал може виступати в трьох формах: грошовій, продуктивній й товарній. На певному етапі розвитку суспільства товарна й грошова форми капіталу відокремлюються і виникає торговельний і позичковий капітал, а потім вже й фіктивний капітал у вигляді вкладень у цінні папери. Рух промислового капіталу відбувається за формулою: Д-Т-Д'.

Банківський же капітал - це капітал грошовий, що переходить у форму позичкового капіталу, а далі - у капітал промисловий або торговельний, а потім знову в грошовий. За Марксом, рух банківського капіталу відбувається за формулою:

Д'-(Дв-Дз)-Т'-Д'', де

Д' - це грошовий капітал, у вигляді вільних коштів крупних власників засобів виробництва;

Дв - це грошовий капітал, що вкладений у банк;

Дз - це позичковий капітал

³ Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд., Т.25, ч. II., с.380-381

Як виходить з формули, зробити додаткову вартість грошовий капітал може лише через перехід у форму «вкладений у банк грошовий капіталу». Банк трансформує дану форму в позичковий капітал, а потім відбувається й остаточна трансформація капіталу від грошової форми до товарної.

Під банківським капіталом К. Маркс розуміє певний розвиток позичкового капіталу, який утворюється у зв'язку з тим, що крупні власники засобів виробництва використовують не тільки власний капітал, але й позичковий.

Вкладений у банк грошовий капітал, як капітал - власність, не залишає свого власника, а через певний час повертається до нього з прибутком у вигляді відсотка .

Інша важлива особливість позичкового капіталу полягає в тому, що він набуває форму товару, банківського продукту. Це специфічний товар, або, як пише К. Маркс, - товар особливого роду . На відміну від товару - речі , що є продуктом праці, тут як товар виступає самозростаюча вартість, що має здатність задовольняти потреби свого власника в одержанні прибутку. Відзначимо, що даний товар (банківський продукт) задовольняє потреби не тільки його власника, але й інших діючих економічних агентів, які мають потребу у позичковому капіталі.

З появою кредитної установи, що виступає як посередник між економічними агентами, у яких є вільні грошові кошти, і агентами, які мають потребу в позикових ресурсах, виникає така економічна категорія, як «банківський капітал».

Кредитна установа не змінює природи капіталу, що приносить відсотки, але банківська система значною мірою перетворює склад цього капіталу . У позичковий капітал перетворюються такі грошові суми, які без цієї системи зовсім не реалізували б своєї додаткової споживчої вартості.

Зокрема класичної школи економічної теорії існують ще декілька підходів до визначення терміну "капітал банку ", а саме: структурний , функціональний, ресурсний і вартісний .

При **структурному** підході капітал банку – це розрахункова величина, під якою розуміють різні фонди, що сформовані банком для забезпечення його фінансової стабільності й комерційної діяльності, а також нерозподілений прибуток. Структурний підхід використовується Національним банком України (НБУ) й досить повно викладений в Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні (постанова Правління НБУ від 28.08.2001 № 368). Відповідно до цієї Інструкції капітал банку складається з основного та додаткового (додатковий капітал не може бути більшим 100 відсотків основного капіталу).

Основний капітал банку включає:

- сплачений і зареєстрований статутний капітал;
- розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів;
- загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів.

Додатковий капітал включає:

- нерозкриті резерви;
- резерви переоцінки (основні засоби та нереалізована вартість "прихованих" резервів переоцінки в результаті довгострокового перебування у власності цінних паперів, відображених у балансі за історичною вартістю їх придбання);

- гібридні капітальні інструменти, які повинні відповідати таким критеріям. Вони:

- а) є незабезпеченими, субординованими і повністю сплаченими;

- б) не можуть бути погашені за ініціативою власника;

- в) можуть вільно брати участь у покритті збитків без пред'явлення банку вимоги про припинення торгових операцій;

- г) дозволяють відстрочення обслуговування зобов'язань щодо сплати відсотків, якщо рівень прибутковості не дозволяє здійснити такі виплати.

- субординований борг (звичайні незабезпечені боргові капітальні інструменти, які за умовою контракту не можуть бути забрані з банку раніше 5-ти років, а у випадку банкрутства чи ліквідації повертаються інвестору після погашення претензій всіх інших кредиторів). При цьому сума таких коштів, включених у капітал, не може перевищувати 50 відсотків розміру основного капіталу зі щорічним зменшенням на 20 відсотків від його первинної вартості протягом 5 останніх років угоди.

Деякі визначення капіталу, що засновані на структурному підході, уточнюють лише приналежність окремих статей балансу власникам банку.

Наприклад, В.В. Кисельов стверджує: "Капітал банку - це кошти, що внесені власниками банку й складаються в основному зі статутного й іншого фондів, резервів, а також нерозподіленого прибутку"⁴. Схоже визначення дає Г.Г. Коробова, яка розглядає капітал як "майно, що вільне від зобов'язань, власне майно (кошти) банку"⁵.

Функціональний підхід досліджує капітал банку як величину, що включає статті власних і позичкових коштів, котрі за економічним змістом можуть виконувати функції капіталу банку. Інакше кажучи, сутність банківського капіталу залежить не тільки від змісту (структури капіталу), але й від його функцій.

Розглянемо основні функції капіталу:

1. Захисна функція реалізується шляхом поглинання можливих збитків. Це у першу чергу покриття непередбачених втрат, тому що під прогнозовані ризики банк формує відповідні резерви.

2. Оперативна функція капіталу банку відповідає за створення адекватної бази для нарощення обсягу активів банку, тобто для розширення його діяльності.

3. Регулююча функція капіталу пов'язана виключно з особливою зацікавленістю суспільства в стабільному функціонуванні банків.

⁴ Киселев, В. В. Управление банковским капиталом: теория и практика [Текст] / В.В. Киселев. – М.: Экономика, 1997.-с. 77

⁵ Банковское дело [Текст]: учебник / под ред. Г.Г. Коробовой. – М.: Юрист, 2002, - с.108

Наступний підхід (**ресурсний**) розглядає капітал банку як економічний ресурс і джерело фінансування банківської діяльності. Єдине, чим відрізняється банківський капітал від інших джерел фінансування, - це його відносно стабільна величина.

У відповідності з **вартісним** підходом банківський капітал повинен у першу чергу відображати вартість банку як об'єкта купівлі - продажу, тобто споживчу вартість фінансової установи.

На думку І. В. Ларіонової, споживча вартість банку (його цінність) визначається його здатністю генерувати дохід або прибуток. А головне завдання банківського капіталу - створювати передумови для одержання додаткової вартості за допомогою створення й реалізації банківських продуктів⁶.

Одне з повних визначень капіталу банку в контексті цього підходу дає Р. Л. Багдалов: «Капітал банку – це вартість банківського бізнесу (підприємницької діяльності банку), упередметнена в певних групах власних коштів банку, котрі забезпечують його функціонування як специфічного підприємства, які відповідають певним вимогам, а також здатні виконувати специфічні функції й приносити дохід»⁷.

На наш погляд, капітал банку – це економічна ресурсна складова, за якою можна зробити оцінку вартості кредитної установи та її конкурентоспроможності на фінансовому ринку, оцінку дотримання ринкової дисципліни, економічної стабільності та покриття відкритих ризикових позицій.

У залежності від об'єктів оцінки застосовуються різні методології розрахунку капіталу банку, а саме розрахунок регулятивного або економічного капіталу (капітал під ризиком) (див. табл. № 2)

Таблиця № 2

Типи розрахунку капіталу банку

Об'єкти оцінки	Тип розрахунку
Вартість кредитної установи на фінансовому ринку	Регулятивний капітал Економічний капітал
Оцінка конкурентоспроможності банку	Регулятивний капітал Економічний капітал
Оцінка дотримання ринкової дисципліни (економічні нормативи)	Регулятивний капітал
Оцінка економічної стабільності банку	Регулятивний капітал
Оцінка покриття позицій під ризиком	Економічний капітал

Як видно з таблиці, регулятивний капітал, у першу чергу, розраховується з метою визначення економічної стабільності банку й відповідності економічним нормативам НБУ. Регулятивний капітал вказується у фінансовій звітності, яка

⁶ Ларионова, И В. Реорганизация коммерческих банков [Текст] / И. В.Ларионова. – М.:Финансы и статистика, 2000.-с. 105

⁷ Багдалов, Р. Х. Собственный капитал банка и управление им [Текст]: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. - М.: МЭСИ, 2003.

надається наглядовому органу і за допомогою якої НБУ аналізує ефективність діяльність банку як економічного агента на фінансовому ринку.

Відомо, що під регулятивним капіталом НБУ розуміє «один з найважливіших показників діяльності банку, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків від різних ризиків, які банк бере на себе в процесі своєї діяльності, і забезпечення захисту внесків, фінансовій стійкості й стабільній діяльності»

У відповідності до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні регулятивний капітал розраховується за формулою:

$$PK = OK + ДК - В \text{ (формула № 1),}$$

де РК - регулятивний капітал банку;

ОК - основний капітал (капітал 1-го рівня);

ДК - додатковий капітал (капітал 2-го рівня);

В - відвернення.

Водночас, по Базелю II, регулятивний капітал, який також визнається як джерело покриття неочікуваних збитків, складається з капіталу 1, 2 та 3-го рівнів:

Капітал 1-го рівня. До нього входять звичайні акції, нерозподілений прибуток та некумулятивні привілейовані акції, що не підлягають викупу. Цей капітал вважається основною частиною власних коштів банку, або первинним капіталом. Склад капіталу 1-го рівня є загальним для всіх банківських систем і завжди повністю зазначається у публічній звітності. Цей капітал відіграє найважливішу роль з точки зору розміру прибутку банку, його конкурентоздатності та здатності банку витримувати ризики. Його розглядають як резерв найвищої якості.

Капітал 2-го рівня. До нього включаються інструменти, що мають характеристики як капіталу, так і зобов'язань, наприклад: резерв переоцінки активів, загальний резерв, резерви на покриття витрат, інструменти гібридного капіталу (кумулятивні акції, що підлягають викупу), субординований строковий борг.

Резерви переоцінки активів включаються до капіталу 2-го рівня за умови їх обґрунтованої оцінки та повного врахування вірогідності коливань цін та примусового продажу. Резерви переоцінки виникають такими шляхами:

1. У деяких країнах банкам дозволяється проводити переоцінку основних засобів (як правило, власних приміщень) відповідно до зміни їх ринкової вартості.

2. Резерви переоцінки можуть виникати в результаті тривалого володіння звичайними акціями, що враховані у балансі за початковою вартістю придбання. З метою обліку потенційних коливань таких резервів зазвичай застосовується 55 відсоткова знижка до різниці між їх початковою балансовою та ринковою вартістю.

3. Загальні резерви, резерви на можливі втрати за позиками, які створюються для відшкодування майбутніх непередбачуваних втрат. Величина цих резервів не може перевищувати 1,25% (у виняткових випадках 2%) величини активів, до яких вони відносяться.

4. Гібридні (боргові, дольові) інструменти можуть враховуватися як частина капіталу 2-го рівня, якщо вони не мають забезпечення, є субординованими та повністю оплачені; не підлягають викупу без попередньої згоди органів нагляду; є частиною втрат, що не тягнуть за собою припинення ринкових операцій банку. Крім того, такий капітальний інструмент повинен надавати можливість відкладати виконання зобов'язань з обслуговування у випадку, якщо прибуток банку не дозволяє здійснити відповідні платежі⁸.

5. Субординований строковий борг, який може розглядатися як капітал 2-го рівня, включає звичайні незабезпечені субординовані боргові інструменти з мінімальним початковим фіксованим терміном не менше п'яти років. Протягом останніх п'яти років перед настанням терміну погашення та перед включенням до капіталу 2-го рівня вони повинні дисконтуватися у розмірі 20% на рік. Загальна сума субординованого строкового боргу, що включається до капіталу 2-го рівня, не може перевищувати 50% первинного капіталу банку.

Капітал 3-го рівня. У 1995 р. Базельський комітет представив концепцію капіталу 3-го рівня, що дозволяє банкам, за умови схвалення національними органами регулювання та нагляду, розв'язувати проблеми ринкових ризиків, у тому числі за рахунок випуску короткострокового субординованого боргу. Згідно з установленими обмеженнями капітал 3-го рівня повинен мати термін не менше двох років. Крім того, передбачається, що ані відсотки, ані основна сума боргу не можуть бути виплачені, якщо в результаті платежу загальний капітал банку стає менше обов'язкових мінімальних вимог (див. табл. № 3)

Таблиця № 3

Регулятивний капітал банку

Капітал 1-го рівня	Капітал 2-го рівня	Капітал 3-го рівня
Компоненти		
1. Сплачений статутний капітал 2. Розкриті резерви, створені з прибутку	1. Довгостроковий субординований борг (до 50 % 1-го рівня) 2. Результати переоцінки основних засобів 3. Загальні резерви 4. Нерозкриті резерви 5. Нереалізований прибуток переоцінки пайових паперів (45% від величини) 6. Гібридні інструменти	1. Короткостроковий субординований борг
Відвернення		
1. Гудвіл 2. 50 % вкладень в неконсолідовані	1. 50 % вкладень у неконсолідовані банківські та фінансові	

⁸ Гібридний капітал банку: світовий досвід, перспективи впровадження в Україні [Текст]: науково-аналітичні матеріали. Вип. 13 / за ред. В.І. Міщенко. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2009. – 180 с

банківські та фінансові дочірні установи 3. 50% вкладень в капітал інших банків та фінансових установ	дочірні установи 2. 50 % вкладень у капітал інших банків та фінансових установ	-
Обмеження		
-	1. Не більше 100 % капіталу 1-го рівня	1. Не більше 250 % капіталу 1-го рівня 2. Тільки на покриття ринкового ризику 3. Факультативний рівень капіталу

Відзначимо, що найголовніша відмінність між різними версіями Базельської угоди полягає у різній кількості ризиків, які повинні покривати регулятивний капітал банку:

- у період з 1988 по 1996 рр., згідно Базелю I, регулятивний капітал покривав тільки кредитний ризик;

- у період з 1996 по 2004 рр. після публікації першої версії другого варіанту Угоди до кредитного ризику додався ринковий ризик;

- з 2004 р. і по теперішній час регулятивний капітал, згідно з Базелем II, має покривати кредитний, ринковий та операційний ризики.

Як відзначалося вище, якщо основне завдання розрахунку регулятивного капіталу – це визначення адекватності капіталу щодо прийнятих банком ризикам, оцінка його економічної стабільності, то економічний капітал розраховується саме як резерв покриття частини відкритих позицій, які безпосередньо перебувають під ризиком.

Економічний капітал часто використовується для визначення взаємозв'язку між доходами від банківських операцій і ризиками, які змушений «приймати» на себе банк під час здійснення таких операцій. Одним з інструментів, що дозволяє визначити цей взаємозв'язок, є метод RARORAC. Даний метод фактично є вдосконаленням показників Return on Equity (ROE) і Return on Assets (ROA), які відповідно характеризують прибутковість капіталу й активів банку.⁹

RARORAC розраховується за формулою:

$$RARORAC = \frac{ЧД - ОБ}{ЕК} \times 100\%, \text{ де}$$

ЧД - чисті доходи від банківської діяльності;

ОБ - очікувані втрати, які відповідають розміру резервів, що сформовані під активні банківські операції (кредитування, операції із цінними паперами й т.д.);

⁹ Детальніше див.: Бобыль, В. В. Корпоративное управление рисками в коммерческом банке: практические рекомендации. [Текст] / В. В. Бобыль. - Днепропетровск: ДНУ, 2005. - 151 с.;

ЕК - економічний капітал («капітал під ризиком»). Вітчизняна практика свідчить, що в сучасних умовах більшість банків «капітал під ризиком» визначають як відповідний відсоток від розміру активів, коштів, що перебувають під ризиком (наприклад, установлений відсоток від усього портфеля кредитних операцій).

До достоїнств RARORAC відноситься:

- можливість розрахувати обсяг економічного капіталу, необхідного для покриття (нейтралізації) ризиків по кожному виді діяльності, продукту або банку в цілому із встановленим акціонерами рівнем толерантності до ризиків;

- послідовна й справедлива оцінка зваженої на ризик діяльності банку, що, у свою чергу, дозволяє зробити вибір між ризиками й винагородою більше ефективним;

- використання в плануванні, оскільки обсяг капіталу, який необхідно сформувати для здійснення кожної операції, є важливим показником для розрахунку справедливої ціни операцій й для визначення доцільності їх здійснення;

- економічне обґрунтування для послідовної оцінки всіх відкритих ризикованих позицій.

Саме RARORAC дозволяє вибрати подальшу стратегію управління банківським капіталом¹⁰.

Відомо три типи стратегії управління власним капіталом банку.

У першій стратегії основний упор робиться на забезпечення максимальної віддачі капіталу, тобто на максимізацію прибутку при підтримці мінімально необхідного (нормативного) рівня ліквідності. Дану стратегію можна подати таким співвідношенням: $\text{прибуток} > \text{ліквідність}$.

Друга стратегія управління надає перевагу підтримці високого рівня ліквідності, економічної стійкості при заданій нормі прибутку, тобто: $\text{ліквідність} > \text{прибуток}$.

За третьою стратегією ліквідність і прибуток урівноважені: $\text{ліквідність} = \text{прибуток}$.

При виборі тієї або іншої стратегії управління капіталом поведіння банку на ринку й відповідні управлінські заходи у системі ризик – менеджменту будуть різними. Так, при виборі першої стратегії основним завданням управління власним капіталом банку є позиція - забезпечувати капітал на мінімально можливому для покриття ризику рівні, причому ризик іноді усвідомлено занижується, тому що при даній стратегії ліквідністю в деяких моментах можна зневажити заради прибутку. Основний упор при даній стратегії робиться на показники рентабельності. З метою нарощування прибутку без формування додаткових резервів під ризикові операції, частину активів виводять за баланс банку. Особлива увага приділяється напрямкам використання прибутку. Нарощування капіталу за рахунок зовнішніх джерел не здійснюється, а якщо й проводиться, то помірними темпами. Основною

¹⁰ Бобыль, В.В. Стратегия управления капиталом банка в условиях становления современного рыночного хозяйства Украины [Текст] / В.В. Бобыль // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 211. Том 2-Дніпропетровськ:ДНУ. – 2006.- С. 583– 589.

перевагою моделі є висока рентабельність капіталу, висока норма прибутку, високі дивіденди. Недолік - відкриті ризикові позиції, більша частина яких не покривається ні резервами, ні економічним капіталом

При виборі другої стратегії основна мета управління капіталом банку - забезпечити настільки високий рівень капіталу банку, щоб покрити всілякі ризики з надлишком, тобто мати більший запас міцності банку. Економічною віддачею капіталу в цьому випадку можна зневажити. Виконання нормативів обов'язково. Ризики іноді завишають з метою підстрахування. Капітал нарощується швидкими темпами, але не завжди ефективно.

Переваги моделі - стабільність при високих ризиках фінансової діяльності. Недолік - занижений прибуток, низькі дивіденди, надлишок ліквідності. Звичайно така модель вибирається банками, що проводять помірну політику на ринку й займають невеликий сегмент, або банками, що готуються до впровадження агресивної політики по захопленню ринку в довгостроковій перспективі, або великими банками, які дорожать своєю репутацією й не готові проводити високоризикові фінансові операції.

В умовах становлення сучасного ринкового господарства України третя стратегія є самою оптимальною. У цьому випадку при управлінні капіталом повинні дотримуватися дві вимоги - рентабельність капіталу і підтримка достатньої економічної стабільності. Банк веде врівноважену по ризиках політику, прибуток росте невеликими темпами, дивіденди невеликі й часто направляються на капіталізацію. Кожний крок оцінюється з позицій його оптимальності.

Недолік третьої стратегії - трудомісткий процес управління капіталом, який можливий тільки із застосуванням сучасних методів автоматизації процесу системи ризик-менеджменту. Дана модель характерна для банків, що орієнтовані на довгострокову діяльність.

Висновки. В умовах становлення сучасного ринкового господарства України банки з метою одержання максимального прибутку йдуть на високоризиковані фінансові операції. Втім, пов'язане це не тільки з бажанням збільшити дохід, але й з високою конкуренцією на фінансовому ринку, що змушує кредитну організацію впроваджувати нові, часом не повністю досліджені з позиції ризик - менеджменту продукти.

У такому випадку одним зі способів зменшення фінансових ризиків є ефективне управління власним капіталом. В основі управління повинна лежати стратегія, що спрямована на досягнення й підтримку капіталу, який адекватний корпоративній стратегії банку; його конкурентної позиції; ступеню ризику, що прийнятий акціонерами; вимогам з боку наглядових органів.

Одним з надійних інструментів оцінки управління капіталом є метод RARORAC. Він надає акціонерам і топ-менеджерам адекватну інформацію щодо співвідношення ризик - дохід на всіх рівнях діяльності і є важливою складовою у процесі стратегічного планування розвитку банку.